

GIMNAZIJA SESVETE

Školski projekt

SPOMENICI na zagrebačkim ulicama i trgovima

Zagreb, svibanj 2024.

Gimnazija Sesvete
Bistrička 7, 10360 Sesvete
Grad Zagreb
<http://gimnazija-sesvete.skole.hr/>
Ravnateljica: Božana Sertić, prof.

Pripremile profesorice: Ina Jozić, Suzana Pešorda, knjižničarka
Brigita Kosić i vanjska suradnica Ruža Jozić

Sudionici u projektu - učenici Likovne grupe:

Mislav Sakač, 4.a
Franka Herceg i Erika Mihoci, 3.a
Nikolina Šafran i Nika Cvjak, 3.c
Paola Anić, 3.c
Lea Lončar i Veronika Perić, 3.e
Ema Šmintić i Stella Gotlin, 2.b
Mihaela Pijetlović i Rahela Ćosić, 2.b
Laura Vukelić i Paula Dragić, 2.b
Paola Radovac i Leon Kuduz, 2.c
Dora Soklić i Anamari Švelić, 2.c
Lucija Jezidžić i Riva L. Maršić, 2.e
Nikol Barišić, 1.a
Lana Matušek, 1.b
Ozana Biočić, 1.d
Ivan Krznarić i Zora Mara Sikora, 1.d
Bivši učenici: Roko Jurić i Lucija Maškarin

HVALA Ministarstvu znanosti i obrazovanja koje je podržalo naš projekt!

SADRŽAJ :

1. SPOMENICI – SIMBOLI GRADA	4
2. BAN JOSIP JELAČIĆ	6
3. SV. JURAJ U BORBI SA ZMAJEM	10
4. MARIJIN STUP S ANĐELIMA	14
5. ANDRIJA KAČIĆ MIOŠIĆ	16
6. PETAR PRERADOVIĆ	17
7. SPOMENIK KRALJU TOMISLAVU	18
8. ZDENAC ŽIVOTA	22
9. JOSIP JURAJ STROSSMAYER	24
10. NIKOLA TESLA	27
11. AUGUST ŠENOA	29
12. MARIJA JURIĆ ZAGORKA	34
13. MATOŠ NA KLUPI	38
14. MARKO MARULIĆ	42
15. TIN UJEVIĆ	46
16. BACAČ DISKA	49
17. ANTE STARČEVIĆ	50
18. LITERATURA I IZVORI	53

1. SPOMENICI – SIMBOLI GRADA

Grad Zagreb obiluje bogatim i lijepim spomenicima, ne u tolikom broju kao neke druge europske metropole, ali ipak ima jedan značajan broj spomenika i skulptura koji su postavljeni na javnim prostorima grada i dostupni turistima i žiteljima grada. Nekoliko je spomenika koji su prepoznatljiviji ili bolje reći po kojima je Zagreb prepoznatljiv, kao što su spomenik banu Josipu Jelačiću, na glavnom zagrebačkom trgu, ili spomenik kralju Tomislavu, nasuprot Glavnog kolodvora. Spomenici su postavljeni ispred značajnih ustanova, na gradskim trgovima, na istoimenim ulicama ili su dio značajnih građevina.

Posebnu smo pozornost posvetili nekim zagrebačkim spomenicima, ne umanjujući time važnost i ljepotu svih drugih spomenika, osobito bista znamenitim Hrvatima u parku Zrinjevac, kao i na drugim lokacijama grada Zagreba. To su spomenici koji su djela i radovi naših poznatih kipara XIX. i XX. stoljeća.

Zagrebačka priča o spomenicima, usprkos devetostoljetnoj povijesti grada, započinje tek sredinom XIX. st., iako je već u 18. stoljeću bio prvi poznati javni spomenik u gradu - *Marijin stup na Markovu trgu* na početku 18. st. Godine 1866. na glavnom gradskom trgu podignut je prvi zagrebački svjetovni spomenik, konjanička skulptura bana Josipa Jelačića, djelo austrijskog kipara Antona Dominika Fernkorna. Do kraja XIX. st. grad je postao bogatiji za još devet spomenika podignutih u sjećanje na značajne povijesne osobe među kojima je i spomenik fra Andriji Kačiću Miošiću, djelo Ivana Rendića, prva zagrebačka javna skulptura jednoga hrvatskoga autora.

Kroz cijelo XX. stoljeće taj se proces nastavio promovirajući spomenike kao urbanistički element grada. Ističu se mnogi hrvatski kipari, kao što su: Ivan Meštrović svojim mnogobrojnim djelima, Frano Kršinić, Robert Frangeš Mihanović, Ivan Kožarić, Antun Augustinčić, Vojin Bakić, Stjepan Gračan, Marija Ujević, Vanja Radauš, Tomislav Ostoja, Mladen Mikulin, Vlado Radas, Rudolf Valdec, Kosta Angeli Radovani, Dušan Džamonja...

Javni spomenici imaju ulogu ne samo uljepšavanja gradskih vizura, nego i podsjećanje na ljude i događaje, koji čine neodvojiv dio naše povijesti i kolektivne memorije. Gradski zavod za zaštitu spomenika kulture evidentirao je oko 630 spomenika, koji su neravnomjerno razmješteni na prostoru grada. Javni spomenici grada obuhvaćaju nekoliko cjelina prema oblikovnim i sadržajnim osobinama. Tu spadaju: spomenici i skulpture, fontane, spomen-obilježja, spomen-ploče i urbane akcije. Mnogi spomenici dio su parkova, predvorja ustanova, dio većih cjelina kao što je Mirogoj, Park Maksimir, Trg Nikole Šubića Zrinskoga sa parkom itd.

U našem radu osvrnut ćemo se na jedan manji broj javnih spomenika u gradu Zagrebu, na zagrebačkim trgovima, ulicama, parkovima i javnim površinama, po kojima je naš grad prepoznatljiv, mogli bismo slobodno reći to su **simboli našega grada**.

Neke od spomenika ukratko opisujemo s pripadajućim atributima: naziv spomenika, autor, lokacija na kojoj se nalazi, godina izrade ili postavljanja, značenje, stupanj očuvanja ili oštećenja. Promatranjem većine spomenika koje ovdje ukratko predstavljamo, zaključujemo da ih je većina izrađena od bronce na kamenom postolju, od bakra, aluminijske i pozlate, a uzrok njihovoga propadanja je korozija, odnosno propadanje uslijed interakcije s okolišem u koji su smješteni.

Neki spomenici, osobito oni novijeg datuma izrade i postavljanja u dobrom su stanju, a neki su spomenici već oštećeni, što pod utjecajem atmosfersko-kemijskih procesa ili namjernim fizičkim oštećivanjem nesavjesnih pojedinaca ili grupa. Ponekad ih je potrebno zaštititi i od fizičkog i namjernog oštećivanja vandala, postavljanjem prikladnih ograda za sve spomenike, čime bi barem fizički bili zaštićeni od oštećivanja, ispisivanja raznih poruka, farbanja sprejevima i sl.

Za naš školski projekt **SPOMENICI NA ZAGREBAČKIM ULICAMA I TRGOVIMA** odabrali smo neke najpoznatije i najznačajnije spomenike u našem gradu, koje smo posjetili, a zatim istraživali u literaturi i dostupnim mrežnim izvorima. Učenici Likovne grupe odabrali su neke od ovih spomenika i izradili svoje viđenje kroz likovne radove u kojima su ilustrirali ili oslikali odabrane spomenike u tehnici olovke i tuša.

Osobitu smo pozornost posvetili spomenicima i njihovim autorima, odnosno kiparima koji su ih izradili:

- **Ban Josip Jelačić** – Antona Dominika Fernkorna
- **Sveti Juraj u borbi sa zmajem** – A. D. Fernkorna
- **Marijin stup s anđelima i fontanom** – A. D. Frnkorna
- **Andrija Kačić Miošić** – Ivana Rendića
- **Petar Preradović** – Ivana Rendića
- **Kralj Tomislav** – Roberta Frangeša Mihanovića
- **Zdenac života** – Ivana Meštrovića
- **Josip Juraj Strossmayer** – Ivana Meštrovića
- **Nikola Tesla** – Ivana Meštrovića
- **Matoš na klupi** – Ivana Kožarića
- **August Šenoa** – Marije Ujević
- **Marija Jurić Zagorka** – Stjepana Gračana
- **Tin Ujević** – Mire Vuće
- **Marko Marulić** – Vlade Radasa
- **Bacač diska** – Vanje Radauša
- **Ante Starčević** – **Josipa Poljana**

Nakon kratkoga opisa i fotografije odabranog spomenika kojega smo istraživali, prilažemo i fotografije naših likovnih radova u projektu *Zagrebački spomenici*, koji su nastali u ovoj školskoj godini, a dio su našega većega školskog projekta **ISTRAŽUJEMO I SLIKAMO**.

2. Ban Josip Jelačić

Konjanička skulptura hrvatskoga bana Josipa Jelačića bila je prva velika javna skulptura u Zagrebu. Nju je izradio austrijski kipar i ljevač **Anton Dominik Fernkorn**, (1813.-1878.), koji je ovu skulpturu napravio u duhu historicizma, s nacionalnim nabojem. Zaslugom biskupa Josipa Jurja Strossmayera i Isidora Kršnjavog, koji su pozvali Fernkorna u Zagreb, a on je time postao autor prvih zagrebačkih spomenika. Fernkorn je do tada radio u poznatim kraljevskim ljevaonicama, te je postao pravi majstor brončane skulpture. U svojim je djelima objedinio realizam s baroknim i neoklasicističkim stilom, a uglavnom je koristio broncu kao materijal za oblikovanje, što je i slučaj sa ovim spomenikom.

Još za vrijeme života bana Josipa Jelačića, zagrebačko Gradsko poglavarstvo odlučilo se na promjenu naziva najvećeg donjogradskog trga iz imena „Harmica“ u ime velikog hrvatskog vojskovođe bana Josipa Jelačića. Odluku o podizanju spomenika banu Jelačiću zbog zasluga za hrvatski narod, iskazanih preporodnih ideja i zahtjeva za demokratskim promjenama donijela je Gradska općina još 1854. godine, a novac za gradnju spomenika prikupljen je dobrovoljnim priložima naroda. Skulpturu je izradio bečki kipar Fernkorn, a prikazan je ban Jelačić na konju sa sabljom u ispruženoj desnoj ruci, okrenutoj prema sjeveru, što je simbolički označavalo tada vrlo aktualan stav otpora prema Mađarima. Sedam godina poslije banove smrti, skulptura bana Josipa Jelačića postavljena je u prosincu 1866. godine na tada istoimeni glavni zagrebački Trg bana Josipa Jelačića.

Izvorno spomenik je bio postavljen u središtu trga na monumentalnom podnožju od moslavačkog granita, što su ga izveli graditelji Janko Jambrišak i Franjo Klein. Na prednjoj strani spomenika je brončana ploča s natpisom „Ban Jelačić 1848.“, a na stražnjoj strani ploča koja nosi grb obitelji Jelačić i dva lovorova vijenca s desne i lijeve strane. Ban je prikazan u nadnaravnoj veličini, odjeven u narodno odijelo kojim se ogrnuo s kalpakom na glavi i sabljom u ruci. Oko spomenika je 1867. podignuta željezna ograda, a na njenim su uglovima postavljena četiri plinska rasvjetna stupa (kandelabra). Ova veličanstvena statua, pravi simbol hrvatskog inata i borbe za slobodu, prvi je zagrebački spomenik napravljen u bronci. Bečki kipar, Anton Dominik Fernkorn, njezin je idejni začetnik i tvorac.

Nakon Drugog svjetskog rata 1946. godine promijenjen je naziv trga u Trg Republike, a 1947. spomenik Banu je prekriven montažnim pregradama i noću uklonjen s glavnog trga iz ideoloških razloga, na čuđenje stanovnika grada i čitave Republike Hrvatske, rastavljen u dijelove i u tajnosti maknut s gradskog trga u podrumu Gipsoteke (danas Gliptoteka HAZU), sve do 1990. godine. Slavni ban Jelačić tako je nestao s glavnog zagrebačkog trga te je preseljen u Gliptoteku. Zalaganjem muzeologa dr. Antuna Bauera spomenik je sačuvan od potpunog uništenja. Promjenom političkih okolnosti i osamostaljenjem Republike Hrvatske 1990. godine, spomenik banu Josipu Jelačiću ponovo je vraćen na obnovljeni glavni zagrebački trg, postavljen 16. listopada 1990. godine.

Za razliku od prvobitne pozicije u koju je bio postavljen do 1947. godine, kada je banov pogled bio usmjeren ka sjeveru (simbolično prema Pešti i Mađarima, koje je pobijedio u revoluciji 1848. godine), 1990. ban je pogledom okrenut prema jugu, prostoru kamo se širio grad, ali i prema svom narodu, a sve prema projektu Mihajla Kranjca.

Konjanička statua velikih dimenzija, brončani je vojnički spomenik s baroknim obrisima. Ban je u svečanoj vojničkoj odori s mačem u desnoj ruci, na elegantnom konju. Cijela konjanička figura bana na konju postavljena je na visoko kameno postolje - postament, te je s prednje strane naziv kipa BAN JELAČIĆ 1848. - godina kada je ban pobijedio Mađare u revoluciji. Spomenik je izrađen od bronce, što mu daje lijep izgled i savršen odsjaj. Postavljen je na podnožje od moslavačkoga granita, na repliku postolja ispred prolaza Harmica, ukupne visine 10 m.

Spomenik je obnovljen 1990. godine u ljevaonici Šelendić i do danas je u dobrom stanju. Međutim kameno postolje, koje je često mjesto sastajanja i sjedenja na njegovom stepenastom podnožju mnogih sugrađana ali i turista koji se uz njega rado fotografiraju, više je podložno oštećenju i uništavanju, osobito vandalski nastrojenih osoba, koje često na njemu ostavljaju svoje potpise, poruke, crtarije i sl.

Bilo je ideja da se oko spomenika banu postavi primjerena ograda, kao što je to bilo u prvobitnoj izvedbi, do 1946., međutim od toga se odustalo, jer su mišljenja da je Ban dugo vremena bio daleko od očiju javnosti, pa ga sada i na taj način ne treba udaljavati od pogleda i dodira Zagrepčana, mnogobrojnih građana koji dolaze u Zagreb iz drugih dijelova Hrvatske, kao i sve brojnijih turista koji posjećuju naš grad. Njegovu zaštitu svakako treba prepustiti stručnjacima iz Zavoda za zaštitu spomenika kulture RH, a na nama je da ga čuvamo i njime se ponosimo.

Spomenik banu Josipu Jelačiću, Trg bana J. Jelačića u Zagrebu

Rad učenica: Mihaela Pijetlović i Rahela Ćosić, 2.b

3. Sveti Juraj u borbi sa zmajem

Anton Dominik Fernkorn, autor je još jednog vrlo poznatog spomenika u Zagrebu, veliki konjanički kip na postolju, Borba sv. Jurja sa zmajem, koji je izrađen 1853. godine. Spomenik Sv. Juraj ubija zmaja inspiriran je kasnim barokom. Sveti Juraj je zaslužio čak dvije lokacije u Zagrebu: jedan kip se nalazi pokraj Kamenitih vrata a drugi kod zgrade HNK na Trgu Republike Hrvatske. Fernkorn ga izrađuje 1853. ugledajući se na konjaničku figuru Sv. Martin Georga Raphaela Donnera. Drugi cinčani odljev, nagrađen na svjetskoj izložbi u Parizu 1855., kupio je nadbiskup Juraj Haulik. Prvo je bio postavljen 1867. na ulazu u perivoj Maksimir (tada Jurjaves). Od 1884. spomenik je bio na Strossmayerovu trgu ispred Kemijskog laboratorija, a 1908. g. novi je odljev u bronci postavljen na današnje mjesto, između HNK i Muzeja za umjetnost i obrt, na Trgu Republike Hrvatske. Stari se odljev čuva u Gliptoteci HAZU, a izvornik se nalazi u Beču.

Kip *Sveti Juraj ubija zmaja* izradio je austrijski kipar Anton Dominik Fernkorn. On je u svojem djelu sjedinio akademski realizam s neoklasicističkim i baroknim stilskim značajkama, a glavni materijal mu je bronca. Kip je izgrađen od bronce te se nalazi na visokom postamentu koji je od kamena na kojem se nalazi ime kipara. Kip djeluje dinamično jer pokreti ruke (ruka u kojoj je mač), Sv. Juraj ubija zmaja kojeg je pritisnuo konj zadnjim nogama, a konj koji je podignut na prednje noge daju osjećaj kretnje, gibanja. Skulptura prikazuje sv. Juraja na konju koji lijevom rukom drži uzde i obuzdava konja, a desnom se rukom sprema mačem ubiti ranjenog zmaja. Prvi zagrebački spomenik sv. Jurju bio je cinčani odljev postavljen na Industrijskoj izložbi u Münchenu 1854. godine i velikoj Svjetskoj izložbi u Parizu 1855., gdje je dobio drugu nagradu. Godine 1867. otkupio ga je zagrebački nadbiskup Juraj Haulik i dao ga postaviti u perivoj Jurjaves (danas Maksimir), iako je iz Beča sugerirano da se radije postavi na neku uzvisinu.

Sv. Juraj ubija zmaja, Trg Republike Hrvatske

Kako je spomenik brzo počeo propadati, Haulikov nasljednik nadbiskup Josip Mihalović, kako bi izbjegao troškove popravka, brigu o njemu prepustio je Zagrebačkoj nadbiskupiji, a zatim ga poklonio gradu Zagrebu. Spomenik je popravljen i 1884. god. postavljen na nekadašnjem Akademijskom trgu (danas Strossmayerovom trgu) iza HAZU. Budući da je i dalje propadao, 1908. god. naručen je u Beču novi brončani odljev, koji je na prijedlog Isidora Kršnjavog postavljen na sadašnje mjesto. Namjera je bila da se tu podigne zid s nišom pred kojom bi stajao spomenik. Stari je odljev bio sklonjen i 1947. dopremljen u Gliptoteku HAZU, gdje se čuva pod zaštitom Zavoda za zaštitu spomenika kulture RH.

Sv. Juraj ubija zmaja – spomenik pokraj Kamenitih vrata

Sveti Juraj se smatra jednim od najštovanijih svetaca u kršćanstvu i omiljen je među Hrvatima, zbog čega su se oko njegovog lika stvorile mnoge legende koje se danas prepričavaju. Sve priče ukazuju na to da je sveti Juraj u svoje vrijeme promatran kao hrabri vitez koji se suprotstavljao neprijateljima i svoje bližnje branio od zla. Spomenik sv. Jurja rad je austrijskih kipara Windera i Kompatschera iz 1906. godine, a sastoji se od dva dijela: brončane statue sv. Jurja na konju koji stoji iznad uginulog zmaja isklesanog od dva komada kamena crvene rapske breče. Ovaj neuobičajen i rijedak prikaz sv. Jurja nakon bitke sa zmajem, osvaja svojom mirnoćom. Do 1937. g. skulptura se nalazila u Mallnitzu, u Štajerskoj, kada ju kupuje dr. Želimir Mažuranić. Spomenik je prvobitno bio postavljen u dvorištu vile u Jurjevskoj 5, na postamentu kojeg je izradio Ivo Kerdić, a darovnim ugovorom nakon smrti dr. Mažuranića skulptura postaje vlasništvo Grada. Kod Kamenitih vrata 15. studenog 1994. godine postavljen je spomenik svetom Jurju. Jedna od najpoznatijih legendi o sv. Jurju je ona gdje pobjeđuje zmaja. Prema legendi, u jednom je gradu svim građanima prijetio zmaj koji bi s vremena na vrijeme izranjao iz jezera. U strahu od zmaja, građani su mu žrtvovali ovce, a kasnije i djecu. Kada je na red došla kraljeva kćer, sveti Juraj je dojahao na konju i spasio princezu od zmaja.

Rad učenica: Ema Šmintić i Stella Gotlin, 2.b

Rad učenika: Mislav Sakač 4.a

4. Marijin stup s anđelima i fontanom

Anton Dominik Fernkorn, 1865., fontana Hermann Bollé 1880.-1882. Smješten na Kaptolskom trgu ispred katedrale - prepoznatljiv urbanistički naglasak Kaptola.

Prvi poznati javni spomenik u gradu bio je Marijin stup na Markovu trgu, na početku XVIII. stoljeća, rad kipara Claudiusa Kautza, uklonjen zbog trošnosti 1869. godine. Kao znamen štovanja Blažene Djevice Marije postao je i urbanistički naglasak onodobnoga Gradeca.

Skulpture Bogorodice i anđela bečki kipar Fernkorn izradio je još 1853. za grobnu kapelu grofa Stephana Karolyija u Mađarskoj, a 1865. napravio je njihov cinčani odljev predviđen za Trg sv. Marka u čast posjeta kralja i cara Franje Josipa Zagrebu.

No kako se skulptura pokazala prevelikom za taj trg, od toga se odustalo te je nekoliko godina poslije izabrana nova lokacija u gradu, koja je bila još primjerenija za ovakav spomenik. Na mjestu stare kaptolske vijećnice nakon uklanjanja zapadne katedralne utvrde podignut je Marijin stup, rad kipara Antona Dominika Fernkorna iz 1865., fontana Hermann Bolle, 1880.- 1882., postavljeni na Kaptolskom trgu ispred katedrale, koji je do danas ostao prepoznatljiv urbanistički naglasak cijeloga Kaptola.

Skulpture Marije i četiri anđela (alegorije Krjeposti: Vjera, Nada, Nevinost i Poniznost) uklopljene su u fontanu i postavljene na današnju lokaciju 1878., prema projektu graditelja Hermanna Bollea.

Marijin kip i četiri anđela izrađeni su od pozlaćene bronce, a stup, podnožje i zdenac od tršćanskog vapnenca, izrađeni su također prema Bolleovom idejnom rješenju. Cijeli kompleks spomenika danas je u dobrom stanju. Brončani kipovi presvučeni pozlatom otporni su na oksidaciju i stvaranje patine, vrlo su svježiji, imaju sjajni odsjaj, djeluju skladno i lijepo. Ali, s obzirom da su kipovi anđela izrađeni od pozlate, a na visini od 2 do 3 m skoro i dostupni na dodir, možda bi bilo dobro zaštititi ih na neki način od fizičkog dodira i oštećenja. Kako je spomenik na centralnom mjestu ispred katedrale i osvijetljen, nadamo se da neće doći do neke neželjene devastacije.

Marijin kip s anđelima, Kaptol

5. Spomenik Andriji Kačiću Miošiću

Kipar **Ivan Rendić** izradio je 1891. kip književnika Andrije Kačića Miošića, postavljen na uglu Mesničke ulice i Ilice. Isti spomenik podignut je 1890. u Makarskoj, a u Zagrebu je postavljen 1891. povodom Jubilarne gospodarske izložbe. Andrija Kačić Miošić književnik, franjevac (1704.-1760.), autor zbirke „Razgovor ugodni naroda slovinskoga“, prosvjetitelj povijesti Južnih Slavena. Pišući hrvatskim jezikom, koristeći narodni govor i formu narodne pjesme, Andrija Kačić Miošić približio se onom sloju hrvatskog društva slabijeg obrazovanja i najviše pogođenog političkim i ratnim prilikama svoga doba. Kačićeve preporodne nakane naišle su na pozitivan odjek ne samo u dalmatinskom prostoru, a njegove su se pjesme doživljavale kao narodne i prenosile su se usmenom predajom. Spomenik Andriji Kačiću Miošiću izrađen je u bronci, a visoko postolje od kamena, zaštićen metalnom ogradom. Kipar Ivan Rendić završivši kiparstvo na Umjetničkoj akademiji u Veneciji 1871., vratio se u Hrvatsku i bio član grupe Medulić. Secesijskom stilu daje osobno i nacionalno obilježje primjenom folklornih motiva. Pored ovoga spomenika izveo je brojne javne spomenike: Lj. Gaj, Krapina, 1891., I. Gundulić, Dubrovnik, 1893., P. Preradović 1878. na Mirogoju i druge. Sam kip A. Kačića Miošića stoji na visokom kamenom postolju. S obzirom na gusti promet na križanju ulica gdje je spomenik smješten, pojačano je onečišćenje ispušnim plinovima automobila, sumporovim dioksidom i sl. Spomenik je zaštićen kovanom metalnom ogradom, čime je spriječeno njegovo fizičko oštećivanje.

Spomenik Andriji Kačiću Miošiću

6. Spomenik Petru Preradoviću

Spomenik hrvatskom književniku Petru Preradoviću izradio je naš kipar **Ivan Rendić**. Kip je postavljen 1895. godine na Strossmayerovu trgu, a od 1954. premješten je na Preradovićev trg. Spomenik je za grad naručio i financirao Stjepan Miletić, tadašnji intendant HNK u Zagrebu. Petar Preradović (1818. – 1872.), hrvatski književnik, pjesnik Hrvatskog narodnog preporoda i ilirskog pokreta, autor poznate budnice „Zora puca“, ali i prekrasne pjesme „Rodu o jeziku“.

Spomenik je izrađen od bronce s vrlo lijepim kamenim postoljem, širokoga stepenastog dna. Figura Petra Preradovića prikazana je vrlo realistički s elementima naturalizma, posebno u obradi detalja. Brončana figura već je odavno poprimila patinasti zeleni odsjaj, što odaje dojam i veće starosti spomenika nego što stvarno jest.

Njegovo kameno podnožje nije zaštićeno ogradom, kao spomenik A. Kačiću Miošiću, pa će vremenom biti više oštećeno, s urezanim imenima, natpisima i crtarijama, koje najčešće ostavljaju nesavjesni mladi ljudi i vandali, penjanjem na spomenik, dodirima i sl. Možda bi u dogledno vrijeme trebalo napraviti prikladnu metalnu ogradu koja bi bila ukras spomeniku, ali i zaštita od uništavanja. Što se tiče spomenika o kojem brigu vodi Zavod za zaštitu spomenika RH, figura Petra Preradovića mogla bi se osvježiti i obnoviti, ali to zahtjeva određena financijska sredstva, pa će se s tim vjerojatno pričekati još neko vrijeme.

Spomenik Petru Preradoviću, Preradovićeva ulica (*Cvjetni trg*)

7. Spomenik kralju Tomislavu

Spomenik kralju Tomislavu, postavljen je 1938. godine, a izradio ga je akademski kipar **Robert Frangeš-Mihanović** (1872.-1940.). Frangeš-Mihanović je završio 1895. godine Akademiju u Beču, nakon čega se usavršavao u Parizu kod A. Rodina. Ostvario je mnoge značajne spomenike za javne prostore u gradu, a osobito mjesto zauzimaju nadgrobni spomenici na zagrebačkom groblju Mirogoj.

Odbor za podizanje spomenika kralju Tomislavu osnovan je u Zagrebu, u kolovozu 1924. godine. Spomenik je trebao biti podignut 1925. godine u povodu 1000 godina hrvatske državnosti, ali naručen je tek 1928. god. Zamisao o spomeniku kralju Tomislavu rođena je 1926., još uvijek u ozračju proslave tisućite obljetnice hrvatskoga kraljevstva (1925.), a pripisuje se odvjetniku Milanu Dečaku i povjesničaru Vjekoslavu Klaiću. Trg je 1927. god. dobio ime kralja Tomislava, a izrada kipa povjerena je Robertu Frangešu-Mihanoviću, uglednom zagrebačkom kiparu. Okrunjeni kralj na konju morao je biti visok 5,5 m i postavljen na 9 m visoki postament, s dva reljefa sa strane.

Oblikovanje trga prvog hrvatskog kralja u glavnome gradu trebalo je simbolizirati dugo očekivano sjedinjenje Dalmacije sa sjevernom Hrvatskom koje je napokon ostvareno u novoj državi. Nakon višegodišnjeg prikupljanja sredstava konačno je 1931. godine od 8 tona bronce u 26 dijelova započelo lijevanje kipa umjetnika Roberta Frangeša. Spomenik kralju Tomislavu nadahnuo je Frangeša-Mihanovića na projekt uređenja cjelovitoga trga u monumentalni „Forum Croatorum“, sa središnjim likom „Hrvatske“ i nizom poprsja hrvatskih velikana.

Glinena maketa spomenika izrađena je 1930. godine, spremna za odljev u bronci, što je učinjeno tek 1933. godine. Dva reljefa izlivena su 1938. godine. Brončani konjanik bio je dovršen i spreman za postavljanje u rujnu 1933. godine. Međutim, zbog političkih okolnosti podizanje spomenika nije bilo moguće. Godine 1934. spomenik je u cijelosti bio završen, a 1935. izložen je za javnost u umjetnikovu ateljeu na Rokovu perivoju, nakon pobjede Mačekova HSS-a i promjene političke klime. Frangeš istovremeno počinje raditi na reljefima za postolje. Zapadni reljef - postolje ovog spomenika od švedskog granita s reljefom *Krunidba kralja Tomislava* podignuto je 1941. g., a istočni reljef (*Tomislav izmiruje bugarskoga kralja Petra sa srpskim knezom Zaharijem*) 1947. godine.

Nakon silnih rasprava oko lokacije spomenika arhitekt Bruno Bauer radi nove studije postave spomenika. Tako je 1942. godine postavljen postament sa reljefima, a konjanička skulptura postavljena je 1947., a prvotni reljefi su uklonjeni zbog ideoloških razloga (krunjenje kralja obavlja papin legat, što tadašnjoj komunističkoj vlasti nije odgovaralo). Zbog dugotrajnih polemika oko mjesta postavljanja spomenika i trajanja Drugoga svjetskog rata, spomenik je podignut tek 1947. g., sedam godina nakon smrti kipara Frangeša-Mihanovića, ali bez reljefa i hrvatskoga grba.

Godine 1949. umjesto Frangešovih reljefa postavljeni su reljefi s neutralnijim povijesnim sadržajem Ivana Sabolića i Želimira Janeša: *Hrvatska mornarica* i *Pomirba*.

Frangešovi izvorni reljefi i hrvatski grb vraćeni su na spomenik 1991. godine, a skinuti reljefi Sabolića i Janeša nalaze se u veži kuće na Trgu sv. Marka 9 u Zagrebu. Konjanički kip kralja Tomislava na visokom postolju okrenut je licem prema kolodvoru, postavom i vizurama prema sjeveru jedna je od dominantnih gradskih vizura i simbola grada Zagreba.

Kip se nalazi na visokom postamentu od kamena koji je ukrašen reljefom koji prikazuje sedmoricu ljudi sa svake strane, dok je s prednje strane grb Hrvatske i naziv kipa. Prije postavljanja kipa ponovno se postavljalo pitanje orijentacije kralja: na kraju je odlučeno da će biti okrenut prema jugu kako posjetitelje Zagreba – po izlasku s glavnog kolodvora – ne bi dočekaio konjski rep. Spomenik kralju Tomislavu, prvom hrvatskom kralju nalazi se na istoimenom trgu. Hrabri ratnik obranio je kontinentalnu Hrvatsku od osvajačkih napada Mađara i prvi put ujedinio sve hrvatske pokrajine u jednu zemlju. Mudri vladar odlučuje kneževinu pretvoriti u Kraljevinu Hrvatsku i tako je 925. godine okrunjen uz blagoslov Svete stolice. Njegova smrt tri godine poslije nikada nije razjašnjena. U povijesti hrvatske države ostaje zapamćen kao najslavniji velikan.

Spomenik kralju Tomislavu

Rad učenica: Lucija Jezidžić i Riva L. Maršić, 2.e

Rad učenice: Paola Anić, 3. c

8. ZDENAC ŽIVOTA

Ivan Meštrović, 1905., (autor idejnog rješenja arhitekt Ignjat Fischer), postavljen 1912. ispred Hrvatskog narodnog kazališta. Prvi spomenik novog estetičkog naboja, napravljen od bronce i kamena. Grad Zagreb kupio je Meštrovićev *Zdenac života* na izložbi „Meštrović-Rački“, održanoj 1910. u Umjetničkom paviljonu, te ga postavio kao svojevrsni spomenik Gradskom vodovodu.

Ivan Meštrović je najslavniji hrvatski kipar i jedan od najvećih umjetnika 20. stoljeća. U Beču je upoznao velikog francuskog skulptora Augusta Rodina. Poslije Prvog svjetskog rata u Zagrebu je bio prvi rektor novoosnovane Umjetničke akademije, danas ALU. Utjecao je na svoje suvremenike i utemeljio tradiciju hrvatskog a kiparstva modernog doba. Njegov golem opus kreće se od početnog simbolizma pod utjecajem Rodina, preko religioznih tema, do naglašene klasičnosti ženskih aktova. U svom kiparskom radu zanosio se Michelangelom, izradio je puno reljefa u kamenu, aktova i portreta. Čuvene su njegove teme iz nacionalne povijesti, portreti, Moja majka i spomenici poput Grgura Ninskog i dr.

Najveća Meštrovićeva skulptura u kojoj se on okušao i kao arhitekt bio je Dom likovnih umjetnosti, otvore 1937. u Zagrebu, na današnjem Trgu hrvatskih velikana. Meštrović je zamislio ovu skulpturu – dom, kao izlagački prostor likovnih umjetnika Hrvatske, ali nažalost umjetnici nisu dobili prigodu izlagati u njemu, jer je već 1939. god. pretvoren u džamiju, a nakon Drugoga svjetskog rata u Muzej revolucije. Tek u posljednje vrijeme likovni umjetnici pokušavaju ga vratiti prvotnoj namjeni.

Iza Drugoga svjetskog rata Meštrović se preselio u SAD, gdje je dobio i američko državljanstvo. Godine 1952. Meštrović je darovao Hrvatskoj Galeriju Meštrović i Crikvine u Splitu, Atelijer Meštrović u Zagrebu, obiteljsku grobnicu u Ružićima kraj Otavica. Autor je brojnih spomenika i arhitektonskih cjelina, a u Zagrebu je puno njegovih spomenika i skulptura kao: *Ruđer Bošković, Udovica, Žena, Majka doji dijete, Nikola Tesla, Strossmayer, Andrija Medulić, Povijest Hrvata, Zdenac života...*

Zdenac života smješten je ispred najreprezentativnije zgrade – Hrvatskog narodnog kazališta, koje je ovdje izgrađeno na inzistiranje samog bana Hedervaryja. Trg se u početku nazivao Sveučilišni, poslije Kazališni trg, a od 1946. godine nosi ime Trg maršala Tita. Spomenik *Zdenac života* smješten je ispred HNK sa sjeverne strane. To je remek-djelo kipara Ivana Meštrovića iz 1905. godine, izliveno u bronci. Ovo je jedan od najglasovitijih gradskih zdenaca, izvorno zamišljen kao spomen na gradski vodovod. Ubraja se među rane Meštrovićeve radove simboličke tematike i blisko je impresionističkom kiparskom izričaju. Gipsani model zdenca bio je prikazan na izložbi u zgradi Secesije u Beču još 1905., a brončani zdenac otkupljen je na izložbi što su je 1910. u Umjetničkom paviljonu održali Meštrović i slikar Mirko Rački.

Prema zamisli arhitekta Ignjata Fischera, Meštrovićev zdenac postavljen je na Trgu maršala Tita (danas Trg Republike Hrvatske) u osi s ulazom Hrvatskoga narodnog kazališta te Rektoratom Sveučilišta. Svečano je otkriven 1912., a tom je prigodom uređeno i zelenilo te reguliran promet oko ovoga trga.

Zdenac je kružnoga tlocrta , spušten s nekoliko stepenica te ograđen kamenim zidom, s čije se unutrašnje strane može sjediti. Figure uokolo zdenca izvedene su u visokom reljefu i povezane u beskonačan pokret u kojem se očituje simbolika i metaforika života. Od lika djeteta do starca, figure u čučecim položajima simboliziraju životni ciklus iskazan krugom kao simbolom beskonačnoga i savršenoga. Riječ je o uspješnom spoju skulpture i refleksivne simbolike, a privlači pozornost svakog prolaznika.

Spomenik je uspješno restauriran 2001. godine u ljevaonici umjetnina pri Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu. Danas mu nije potrebna neka temeljitija zaštita, osim što bi mladi ljudi mogli malo više povesti računa o kulturnom blagu i kulturnoj baštini svoga naroda, pa se s više pažnje i divljenja odnositi prema spomenicima na našim trgovima, a ne na ovom spomeniku gasiti cigarete, šarati sprejevima, ostavljati kojekakve znakove i sl. Mislimo da mu prijete veća opasnost od vandalizma i namjernog uništavanja, nego što će vremenske i atmosferske pojave oštetiti broncu i kamen ovoga jedinstvenoga spomenika.

Meštrovićev Zdenac života

9. JOSIP JURAJ STROSSMAYER

Autor: Ivan Meštrović, (1883.-1962.), bronca, visina 3,5 m, postavljeno 1926., na Strossmayerovu trgu. Spomenik je podignut na inicijativu Građanskog odbora, zalaganjem Odbora zagrebačkih gospođa za Strossmayerov spomenik.

Josip Juraj Strossmayer (1815.-1905.), đakovački biskup i političar, istaknuti mecena hrvatskih institucija u Zagrebu. Vođa narodne stranke, osnivač JAZU (danas HAZU), 1868., utemeljitelj Zagrebačkog sveučilišta, 1874., svoju zbirku umjetnina darovao je JAZU, danas je to Strossmayerova galerija umjetnina. Iza palače Akademije nalazi se trg koji se nekada zvao Akademički trg. Njegov oblik odredila je izgradnja palače Akademije i Kemijskog laboratorija (1882. godine).

Na trg je 1926. postavljen monumentalni spomenik biskupu Josipu Juraju Strossmayeru, djelo kipara Ivana Meštrovića, a samo dvije godine kasnije, 1928. trg je preimenovan u Strossmayerov trg, jer je zaslugom biskupa Strossmayera na sjevernoj strani trga izgrađena palača Akademije (1877.-1880.), djelo bečkoga arhitekta Friedricha Schmidta. U njoj se danas nalazi Strossmayerova galerija starih majstora HAZU. Perivoj na Strossmayerovu trgu bio je posljednji put preuređen 1938. prema projektu Cirila Jagelića, i u tom obliku se zadržao do danas.

Spomenik Josipu Jurju Strossmayeru, hrvatskom biskupu, teologu, političaru i utemeljitelju središnjih hrvatskih znanstvenih i kulturnih institucija, smjestio se na istoimenom trgu točno iza zgrade HAZU-a kao znak zahvale i počasti s obzirom da ju je upravo on osnovao 1866. godine. Autor spomenika je poznati hrvatski kipar Ivan Meštrović, a otkriven je 1926. godine.

Sjedeća figura biskupa Strossmayera izvedena u bronci, postavljena je na visoko granitno postolje. Postolje je sačinjeno stepenasto na tri široke stepenice iznad kojih se diže četvrtasto postolje, a na njemu sjedeći kip biskupa Strossmayera. Spomenik J. J. Strossmayeru je brončani kip u sjedećem položaju na visokom kamenom postolju. Kameno postolje spomenika dobro je očuvano, bez vidljivih fizičkih oštećenja a fizikalno-kemijski procesi nisu vidljivo prisutni, skulptura je poprimila patinastu zeleno-smeđu boju.

Izražajnim portretnim karakteristikama i osebnim likovnim izričajem, ovaj se spomenik ubraja među najznačajnija djela u Meštrovićevu opusu. Spomenik pripada u zaštićeno kulturno dobro. Podignut na inicijativu Građanskog odbora, zalaganjem Odbora zagrebačkih gospođa za Strossmayerov spomenik. Ukratko bi se moglo reći da je bio jedna od najznačajnijih hrvatskih ličnosti 19. stoljeća.

Spomenik biskupu Josipu Jurju Strossmayeru

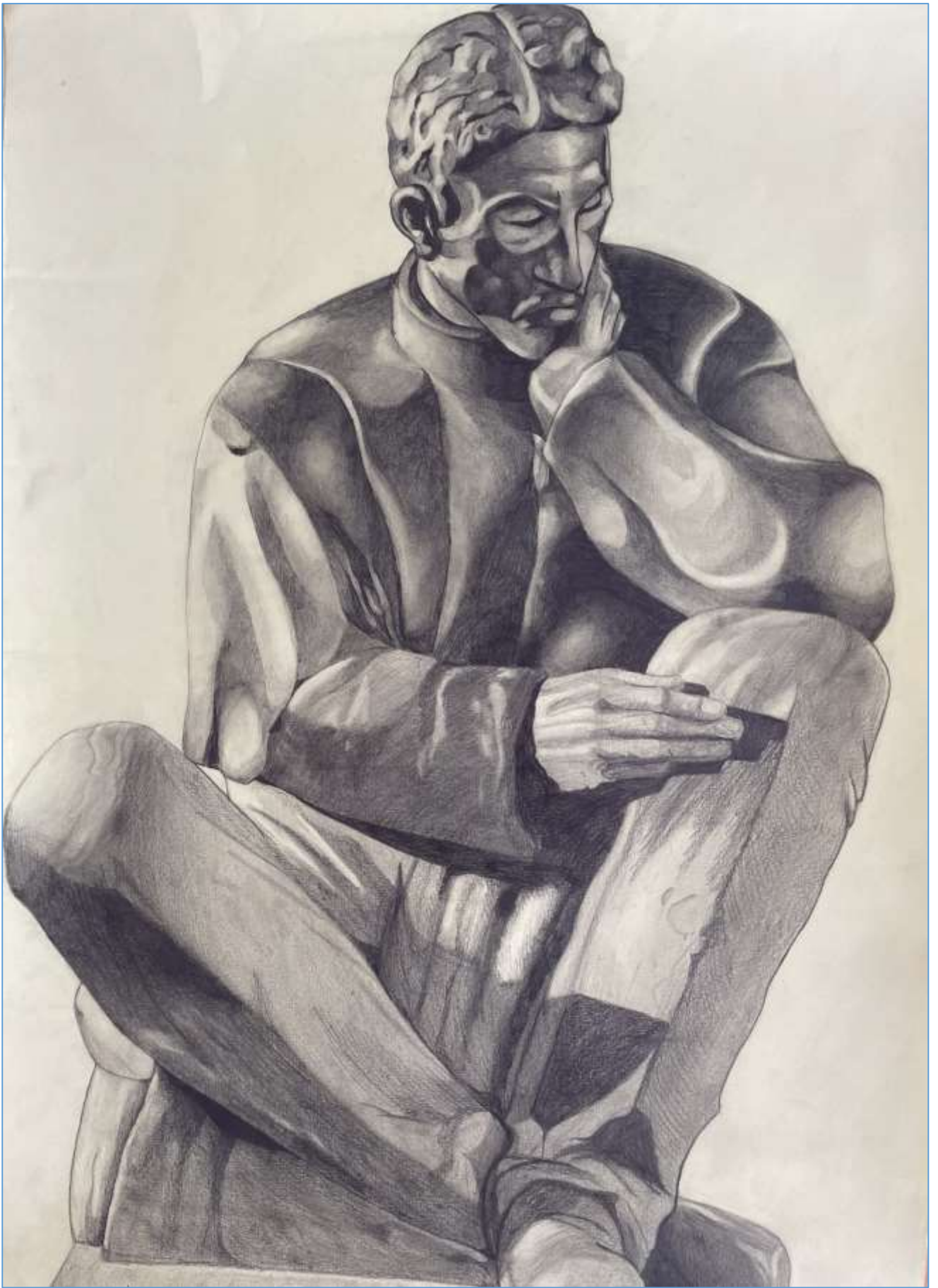
Rad učenica: Dora Soklić i Anamari Švelić, 2.c

10. Spomenik Nikoli Tesli

Spomenik je rad **Ivana Meštrovića** (1883.-1962.), postavljen 1954., izrađen od bronce. Prvotno je bio postavljen 1957. u park Instituta Ruđera Boškovića, Bijenička cesta 54. Spomenik je premješten 7. srpnja 2006. godine na današnju lokaciju, na uglu Masarkyove i Preradovićeve ulice, povodom 150. obljetnice rođenja Nikole Tesle, izumitelja, istraživača, znanstvenika, genija ljudskog uma. Brončani spomenik djelo je kipara Ivana Meštrovića, a prvotno je postavljen 1957. u park Instituta Ruđera Boškovića, Bijenička cesta 54. Cijela skulptura stoji na kockastom postamentu, na kojemu je zapisano ime autora te neke druge informacije o skulpturi. Grad Zagreb i Institut Ruđer Bošković (IRB) sklopili su Sporazum o suradnji 25. svibnja 2006., temeljem kojeg su iste godine Institut i Grad Zagreb sklopili i ugovor o ustupanju posjeda spomenika.

Skulptura Nikole Tesle izrađena je u sjedećem položaju od bronce, na kamenom postolju od granita, koje je dosta nisko postavljeno, oko 1 m od razine nogostupa. Time je spomenik direktno izložen dodirima pa i fizičkom oštećenju. Vandalsko ponašanje nekih pojedinaca osobito u noćnim satima, oštećuje spomenik, jer po njemu gase cigarete, polijevaju alkoholom, penju se na spomenik i sl. Postavlja se pitanje je li trebalo ovaj Meštrovićev spomenik premještati ispred Instituta Ruđera Boškovića, gdje je od početka bio postavljen, a grad Zagreb ga je ovamo premjestio uz 150. obljetnicu rođenja N. Tesle, jer nije uspio napraviti odljev ili drugi spomenik Tesli, koji bi bio na vidnom mjestu u gradu. Sama skulptura je tamnosmeđe boje, bronca još nije primila veliku količinu sulfata i ispušnih plinova iz automobila, jer, spomenik je postavljen uz samu prometnicu. Bilo bi dobro oko ovog spomenika napraviti prikladnu ogradu, koja ne bi narušavala cijeli sklop spomenika, kako bi vandalima bio nedostupan za uništavanje, šaranje i oštećivanje.

Rad učenica: Nikolina Šafran i Nika Cvjak, 3.c

11. Spomenik Augustu Šenoj

Autor: **Marija Ujević-Galetović** (1933.), postavljeno 1986., bronca, visina 3 m, postavljeno Vlaška / Palmotićeva ulica.

Spomenik je postavljen 1988. godine uz 150. godišnjicu rođenja Augusta Šenoje, koji je bio zagrebački senator, autor mnogih povijesnih romana iz zagrebačkog života, pisac feljtona, brojnih novela i sl.

Punog imena August Ivan Nepomuk Eduard Šenoa, poznati hrvatski romanopisac, pripovjedač, pjesnik i kritičar, zaslužio je svoj spomenik smješten u ulici gdje je rođen, 14. studenoga 1838. godine. – u Vlaškoj ulici. Skulptura je izvedena u bronci, površina je glatka, a plohe su zakrivljene. Zbog svojeg položaja, moguć je obilazak sa svih strana, dok je kompozicija statična. Skulpturu čini Šenoa i stup, na koji je on naslonjen, a značajan je po tome što je Šenou savršeno uklopio u okolinu u kojoj se skulptura nalazi. Autorica skulpture je Marija Ujević-Galetović, a između ostalih zaslužna je i za skulpture Trkač na Savskom nasipu u Zagrebu i spomenika Miroslavu Krleži u Opatiji.

August Šenoa, čovjek koji je ljubav prema svom gradu opjevao u pjesmi “Zagrebu”, a junakinju “Zlatarova zlata” Doru Krupićevu pretvorio u jedan od najprepoznatljivijih simbola metropole. Nonšalantno naslonjen uz stup i prekrivenih nogu “stoji” i promatra centar grada i tako već 36 godina, a kako autorica nije htjela da se nalazi na istoj razini s ljudima, sa suradnicima ga je smjestila na veliki plato. S godinama je postao i prepoznatljiv turistički simbol, a mnogi rado fotografiraju i stihove pjesme “Zagrebu” koji su također otisnuti na stupu.

Kiparica Marija Ujević-Galetović nastavlja tradiciju hrvatskoga figurativnog kiparstva povezujući je sa suvremenim i avangardnim shvaćanjima. Skulpture za javne prostore oblikuje čistim i uravnoteženim formama, unutar promišljenih ambijentalnih rješenja.

U skulpturi A. Šenoje kiparica je spojila klasična iskustva i moderne asocijacije. Njen Šenoa je kao šetač koji je naslonjen na oglasni stup, čekajući nekoga, zagledan u nešto ili slučajno oslonjen o široki stup, koji je dio ovog spomenika. Stup je valjkastog oblika, na vrhu s polukružnom kupolom, a oslonjeni Šenoa čini jedinstvenu cjelinu s ovim stupom, on je bio dio zagrebačkog života, a u spomeniku ostaje i dalje promatrač zagrebačkog života.

Ali znamo da je August Šenoa tu rođen, u kući na suprotnoj strani ulice od spomenika, u Vlaškoj na br. 43. Skulptura je postavljena na proširenju Vlaške ulice koja je jedna od najstarijih ulica u gradu.

Skulptura je napravljena od glatke bronce, jednostavnih linija, ali vrlo prepoznatljiva izgleda, u visini od 3 m. Kako je spomenik postavljen na križanju Vlaške i Palmotićeve ulice, uz gusti promet, pješake i rasvjetu, na njemu još nema vidljivih oštećenja pod djelovanjem atmosfersko-kemijskih procesa.

Više se bojimo da će doći do namjernog oštećivanja spomenika, što se nažalost sve češće događa u našem gradu. Ljudi se nemarno odnose prema kulturnom blagu, umjesto upravo suprotno: da stanovnici ovoga grada budu ponosni i na spomenike svoga grada, jer su oni najčešće postavljeni uistinu zaslužnim ličnostima, koje su na različite načine unaprijedili razvoj ovoga grada kroz njegov povijesni razvitak.

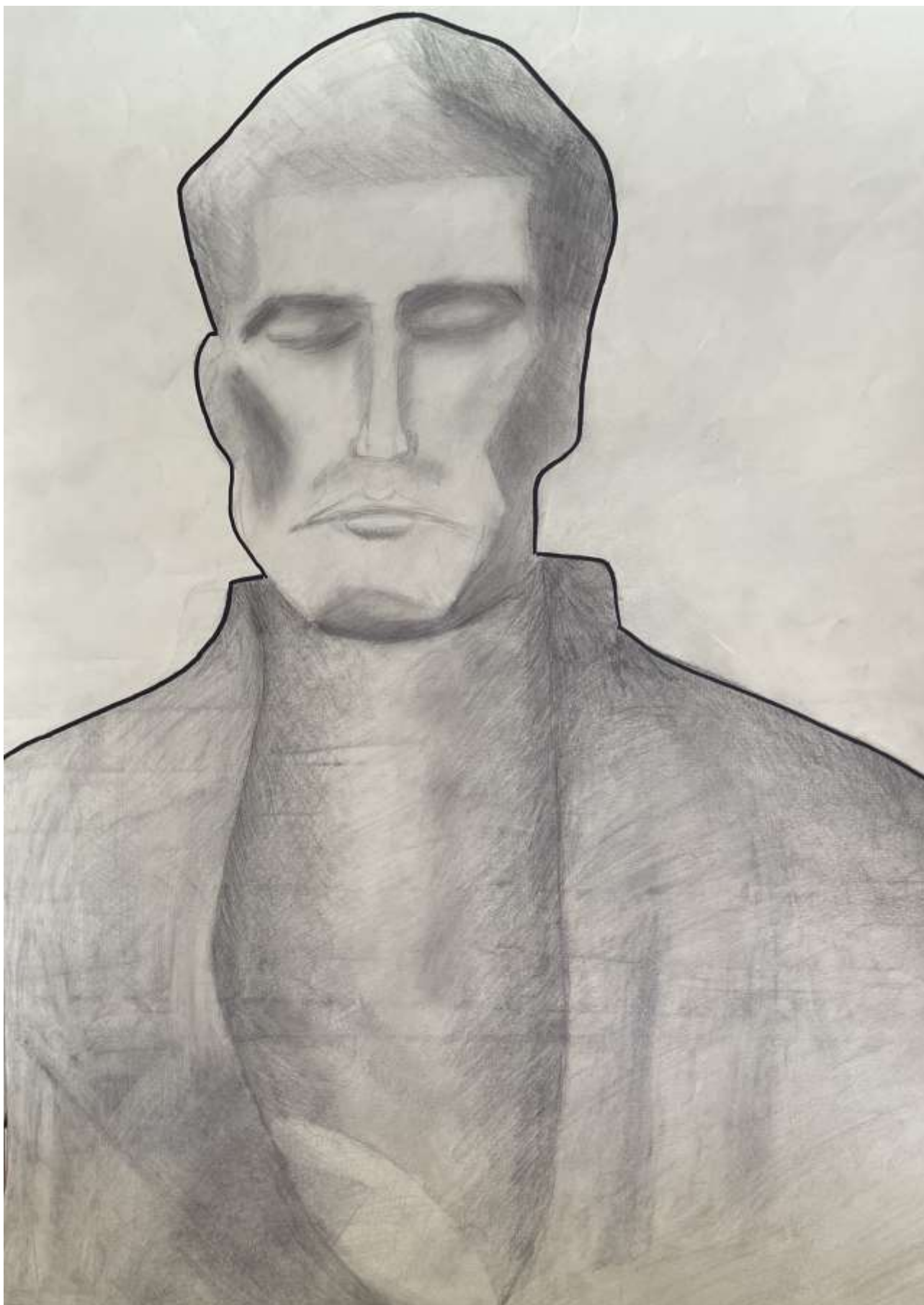
Spomenik Augustu Šenoi

Rad učenice: Ema Barnjak, 3.e

Rad učenice: Lana Matušek 1.b

Rad učenice: Ozana Biočić 1.d

12. Marija Jurić Zagorka

Ovaj spomenik rad je kipara **Stjepana Gračana**, (1941.), bronca, v. 2,1 m, postavljeno 1991., Tkalčičeva ulica 25 u Zagrebu.

Spomenik Mariji Jurić Zagorki napravio je akademski kipar Stjepan Gračan 1990. godine, a postavljen je 1991. prema prostornoj koncepciji Dalibora Jurkovića. Živost današnje Tkalčičeve ulice spokojno promatra Marija Jurić Zagorka (1873.-1957.), koja, kao da je krenula u šetnju, s kišobranom u ruci. Ovo je spomenik popularnoj književnici, autorici uzbudljivih povijesnih i kriminalističkih romana iz zagrebačke i hrvatske povijesti i prvoj ženi novinarki u Hrvatskoj.

Marija Jurić Zagorka, rođena 1873. godine, sinonim je za početke ženskog novinarstva u Hrvatskoj, jedna od mnogima omiljena književnica i osoba koja se do posljednjeg trenutka svojeg života borila za prava žena. Iako se (prvi put) udala bez ljubavi, u svojem se književnom radu itekako odala romantici i stvaranju velikih ljubavnih priča, koje se još i danas prepričavaju. Tijekom pisanja često je posezala za pseudonimima, vjerujući da će njezino stvaralaštvo biti prihvaćeno budu li čitatelji mislili da ga piše muškarac. Iako se nerijetko morala nositi s komentarima kolega da joj je mjesto za štednjakom s kuhačom u ruci, Zagorka im je itekako pokazala koliko se varaju.

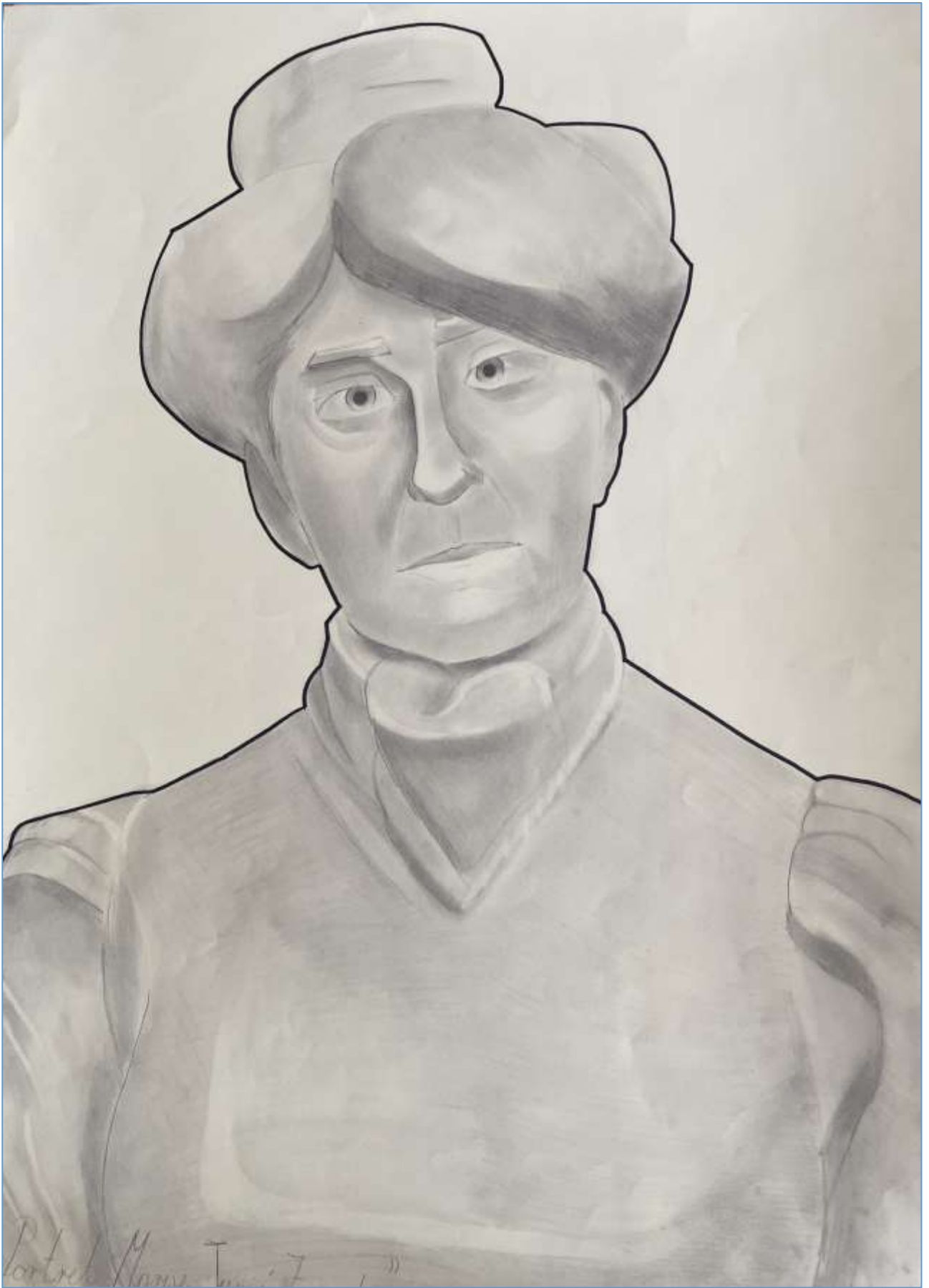
Brončana skulptura poznate novinarke i književnice postavljena je 1991. godine u Tkalčičevoj ulici 25, a dočarava Zagorku u polukoraku. Spomenik je djelo akademskog kipara Stjepana Gračana, viši je od dva metra i teži oko 500 kilograma. Spomenik je postavljen u neobičnom ambijentu, na travi, kao da šeće prema nama, a ne na nekom postolju, pa je time vrlo neobičan, odaje neposrednost i bezvremenost Marije Jurić Zagorka. I pozadina je ostala nedotjerana, ostala je oronula, oštećena i neugledna. Ona je tu među nama, ušetala je u naš svakodnevni život i mirno promatra događanje u Tkalčičevoj ulici. To je otmjena figura žene, čak vrlo rijetka skulptura nekoj ženi postavljena kao javni spomenik, izuzev čestih skulptura likova majke i žene kod kipara Ivana Meštrovića.

Nažalost nije dugo potrajalo, spomenik su vandali počeli uništavati šaranjem, rezbarijama, a iza Nove godine 2014., spomenik je ujutro osvanuo jako oštećen. Netko ili neka grupa vandala pokušala je spomenik prevrnuti ili možda odnijeti, ali kad im to nije uspjelo, silom su otrgnuli brončani kišobran koji je na ovoj skulpturi Zagorka nosila u ruci. Žalosno, koliko neki ne znaju cijeniti svoje kulturne spomenike, i koliko su neki pojedinci nastrani u svom ponašanju da nemaju nikakvih svetinja, ni vrijednosti koje oni ne bi uništili.

Dakle, ovaj spomenik treba fizički zaštititi od vandalizma i nasilnog oštećenja, a bronca iz koje je izrađen dosta je otporna na vremenske i atmosferske pojave.

Skulptura Marije Jurić Zagorke

Franka Herceg i Erika Mihoci, 3.a

Rad učenica: Nikol Barišić 1. a

13. Antun Gustav Matoš – Matoš na klupi

Autor: **Ivan Kožarić**, aluminijski, izrađeno 1973., a postavljeno 1978. godine na Strossmayerovom šetalištu. Prvi spomenik s otklonom od tradicijskih tijekova, neobična sjedeća figura za spomenik. Ali autor je sigurno želio da sjednemo na klupu pokraj Matoša, malo predahnemo i zajedno bacimo pogled na grad.

Skulptura „**Matoš na Klupi**“ autora Ivana Kožarića (r. 1921.), izrađena od aluminijskog, nalazi se na Strossmayerovom šetalištu u samom središtu Zagreba. Razlog zbog kojeg se nalazi u samom središtu Zagreba je taj što se Matoš, iako nije rođen u Zagrebu, smatrao Zagrepčaninom, iznimno je volio i cijenio taj grad. Matoš je živio boemski, najčešće sam, umro je rano i ostao zapamćen kao buntovnik i sanjar. Skulptura je napravljena u skladu s Matoševim životom, a nema pravi postament, nego Matoš sjedi na klupi i gleda prema zagrebačkim krovovima, zbog čega je ovo jedan od najzanimljivijih zagrebačkih kipova. Kada je kip postavljen, u novinama se pisalo da to nije spomenik već poticaj na angažirani pogled prema gradu. Matoš bezbrižno sjedi i promatra kako se život i ljudi oko njega užurbano kreću.

Matoš nije samo hrvatski književnik. On je i simbol hrvatskog Zagreba i kao takav u Zagrebu ima spomenik, ulicu i školu, pa čak i izdavačku kuću. Matoš je Zagrepčanin i to gornjograđanin, i s punim pravom tamo ima svoju ulicu (nekadašnju Kapucinsku). Međutim, odnos Zagreba prema Matošu i Matoša prema Zagrebu najjasnije i najvidljivije iskazuje klupa na Strossmayerovom šetalištu Gornjega grada, gdje sjedeći i već umorni Matoš promatra i razmišlja o prošlosti i budućnosti Zagreba. Ovu klupu spominje Matoš kao najljepšu klupu na istočnom kraju drvoreda, pod vojničkom jašionicom, nad Dugom ulicom i Jelačićevim trgom, nasuprot katedralskih zvonika.

S obzirom da se Strossmayerovo šetalište nalazi na Gornjem Gradu iz „matoševe perspektive“ se pruža pogled na skoro cijeli grad uključujući i kuću njegovih roditelja koja se nalazi s druge strane Gornjega grada, u Jurjevskoj ulici. Jedna je od najpoznatijih i najomiljenijih zagrebačkih skulptura.

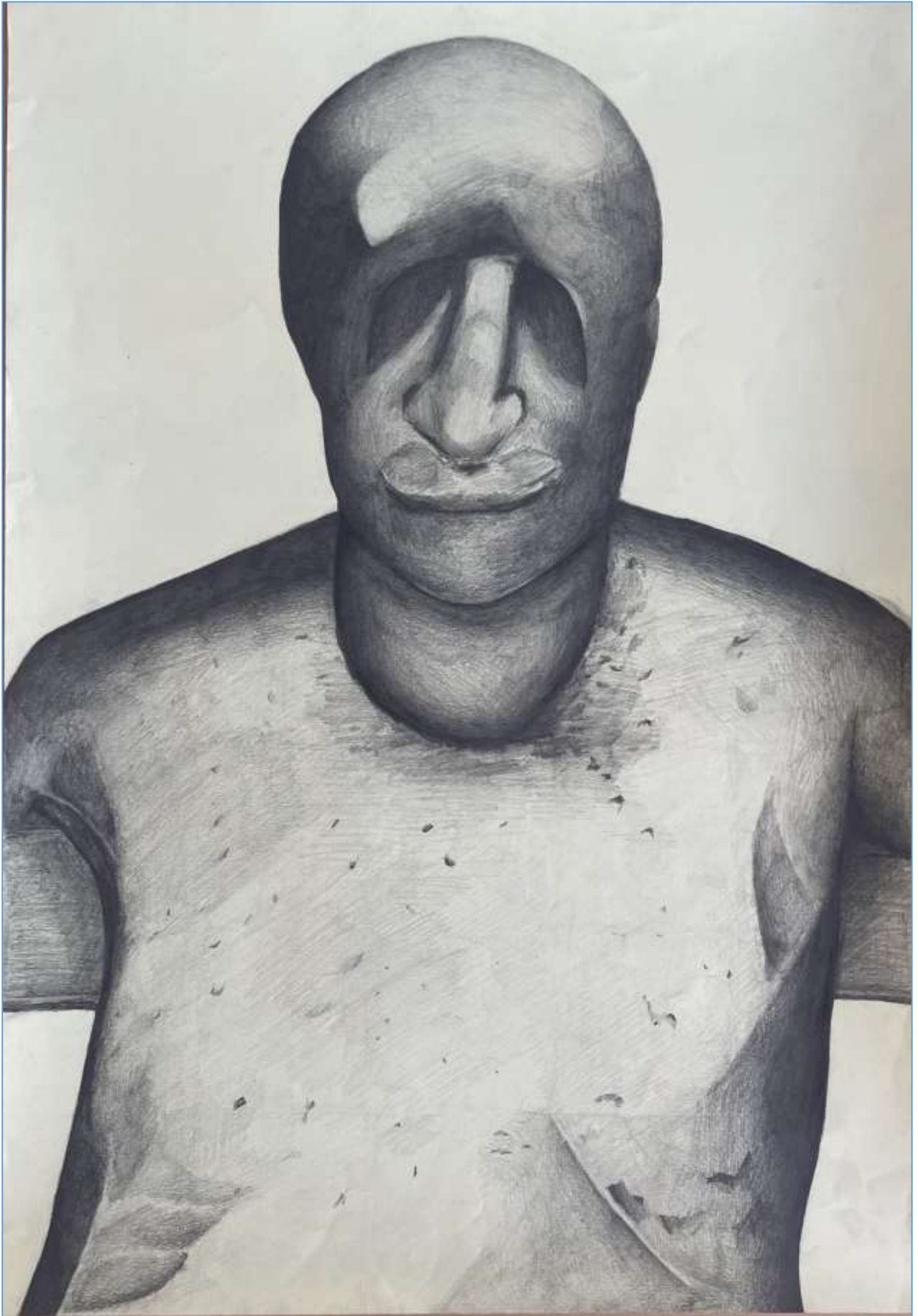
Kipar Ivan Kožarić, voditelj Gliptoteke HAZU, u svom kiparskom radu unosi stalne promjene i traga za novim izrazom. Ima naglašen otklon od klasičnoga figuralnog kiparskog izričaja. Stvara ambijentalne instalacije, kao što je i ovaj spomenik hrvatskom književniku Antunu Gustavu Matošu, koji sjedeći, opušten promatra Zagreb, ili *Prizemljeno sunce*, postavljeno 1994. u Bogovićevoj ulici u Zagrebu, načinjeno od pozlaćene bronce. U kakvom stanju je ovaj spomenik Antunu Gustavu Matošu? Za njega ne dolazi u obzir nikakva ograda kao zaštita od prolaznika, šetača i posjetitelja, jer spomenik je zamišljen tako da se uz njega odmaramo, sjednemo na klupu do Matoša, zagrlimo ga i zajedno promatramo Zagreb.

Dakle, dodir prolaznika i skulpture je svakodnevan pa bi bilo potrebno u dogledno vrijeme napraviti temeljitu zaštitu, osobito površinskog sloja, koji se uništava dodirom, sjedenjem i penjanjem djece po spomeniku i sl.

Svakodnevni dodiri skulpture od strane prolaznika ne dozvoljavaju nakupljanje debljeg sloja prljavštine, ali se pojedini dijelovi skulpture više oštećuju namjernim iscrtavanjem ili šaranjem sprejevima u boji. Tako je Matoš „silom“ dobio vidljive grudi, plave oči, iscrtane brkove, često petokraku zvijezdu na čelu i druge kojekakve znakove, koje vjerojatno djelatnici gradske Čistoće pokušaju očistiti i ukloniti, ali pitanje je koriste li dopuštena sredstva ili neka koja još jače nagriza aluminijski i oštećuju ga.

Ivan Kožarić: *Matoš na klupi* i *Prizemljeno sunce*

Rad učenica: Lea Lončar i Veronika Perić, 3.e

Rad učenika: Paola Radovac i Leon Kuduz, 2.c

14. Marko Marulić

Rad kipara **Vlade Radasa** (1951.), bronca, postavljeno prema idejnom projektu na Marulićevu trgu 1999., ispred stare zgrade Nacionalne i sveučilišne knjižnice, danas Državni arhiv RH. Spomenik Marku Maruliću postavljen je simbolično ispred hrama hrvatske knjige i čuvara kulturnog blaga, u vrlo ugodnom ambijentu.

Marko Marulić (1450.-1524.), književnik i humanist, pisao na latinskom, talijanskom i hrvatskom jeziku. Najveći domet u pjesničkom spjevu *Judita* na čakavskom narječju, čime je zaslužio atribut *oca hrvatske književnosti*.

Marko Marulić rođen je 1450. godine u splitskoj plemićkoj obitelji Pečenić (ili Pecenić), ali su ga po tadašnjem humanističkom običaju latinizirali u Marulus tj. Marulić. Budući da je većinu djela napisao na latinskom jeziku, najčešće se potpisivao kao Marcus Marulus Spalatensis ili Marcus Marulus Delmata. Bio je hrvatski književnik i kršćanski humanist, a zbog dometa pjesničkog spjeva *Judita* zaslužio je atribut "otac hrvatske književnosti". Većinu djela je pisao na latinskom, ali je ostavio i značajan opus na hrvatskom jeziku, kao i nekoliko kratkih spisa na talijanskom.

Marulićev rad od iznimnog je značaja za hrvatsku književnost, ali i za ukupnu kulturnu baštinu. Njegova su se djela tiskala u najvećim knjižarsko-nakladničkim centrima tog doba, prevodila su se na brojne svjetske jezike te se spominju u svim značajnim katalogima, kao i u biografskim i bibliografskim zbornicima. Njegovi su duhovni i moralistički spisi na latinskom jeziku stekli europsku i svjetsku slavu. U spomen na dan dovršenja Marulićeve *Judite* 1501. godine, prvog umjetničkog epa na hrvatskom jeziku, svake godine 22. travnja u Hrvatskoj slavimo Dan hrvatske knjige.

MARKO MARULIĆ – posrijedi je pisac koji je stvarao na razmeđu srednjega i novoga vijeka, bio je kršćanski moralist, ali i humanistički pjesnik i renesansni građanin, pisao i jezično stvarao na trima jezicima: na hrvatskom, latinskom i talijanskom, ostavio je bogat opus nesvakidašnjeg opsega i raznovrsnosti, u kojem se isprepliće staro i novo, domaće i europsko, ovozemaljsko i vječno. Marulić je najvažniji hrvatski pisac 15. i 16. st., nacionalni klasik, tvorac prvog epa na hrvatskom jeziku, ujedno i klasik kršćanske književnosti te humanist europskog formata.

Brončana skulptura kipara Vlade Radasa postavljena je 1999. godine unatoč brojnim prosvjedima struke i građana na zaštićenoj površini perivoja unutar arhitektonskog kompleksa stare Sveučilišne knjižnice i Kemijskih laboratorija, danas Državnog arhiva RH. Marulićeva je figura sjedeća, s prepoznatljivim Marulićevim crtama, postavljena na nisko kameno postolje, u zelenoj oazi okruženoj četvrtastim stepeništem koje se spušta prema spomeniku. Figura je izvedena u glatkoj bronci, lik zamišljenog Marulića u sjedećem položaju s knjigom u ruci. Cijela skulptura je postavljena u središte vrlo lijepo uređene zelene površine koja nije predviđena za hodanje po njoj. Tako je i spomenik samo za promatranje s par metara, a ne približavanje njemu preko travnate površine. S obzirom da je spomenik postavljen prije dvadesetak godina, u vrlo dobrom je stanju. Nema vidljivih oštećenja, niti kemijsko-atmosferskih, a niti namjernih vandalskih, kao kod drugih spomenutih skulptura.

Rad učenice: Lucija Maškarin, 2022.

Spomenik Marku Maruliću

Rad učenica: Laura Vukelić i Paula Dragić, 2.b

15. Tin Ujević

Spomenik je izrađen 1989., bronca, v. 3,5 m, postavljeno 1991. u Varšavskoj ulici, autor je akademski kipar **Miro Vuco** (r. 1941.).

Spomenik Tinu Ujeviću (1891.-1955.), jednom od najdarovitijih pjesnika tzv. Matoševa kruga, a njegove pjesme spadaju u red najbolje hrvatske poezije, izradio je akademski kipar Miro Vuco. Njegova je figuracija provokativna, a nastaje u težnji za prekoračenjem tradicionalnih estetskih normi. Dominantna pjesnička figura Tina Ujevića dolazi do izražaja i u ovoj skulpturi. Ujević je u ovoj skulpturi odvažan, ponosna koraka, u blago naboranom ogrtaču, s prepoznatljivim šešišrom na glavi. Zamišljen pogled upućen zemlji kao da se pita o „pobratimstvu lica u svemiru“.

Kao najveći pjesnik hrvatske književnosti 20. stoljeća, Ujević je bio jedan od rijetkih koji su se svojim stilom pisanja uspjeli približiti velikim europskim pjesnicima poput Charlesa Baudelairea i Théophilea Gautiera, a njegove pjesme vrhunski su primjeri soneta i slobodnoga stiha. Zahvaljujući njegovom izvrsno poznavanju hrvatske književne povijesti, ali i hrvatskoga jezika, Ujevićeve pjesme sve do danas ostaju primjeri ne samo izvrsnog književnog nego i jezičnog dostignuća.

Ujević svoje pjesme počinje objavljivati već 1914. u antologiji Hrvatska mlada lirika, a kasnije počinje sastavljati vlastite zbirke kao što su Lelek sebra (1920.), Kolajna (1926.), Auto na korzu (1932.), Ojađeno zvono (1933.) i Žedan kamen na studencu (1954.). Autor je i knjiga proznih tekstova i eseja Ljudi za vratima gostionice (1938.) i Skalpel kaosa (1938.).

Mnogi od nas svakodnevno prolaze Varšavskom ulicom ne obazirući se na okolinu dok se iznad njih izvija dinamična skulptura postavljena na postament, koji nije sastavni dio skulpture te je tu samo zato da bi samu skulpturu učinio uzdignutom i lako uočljivom.

Spomenik hrvatskom pjesniku Tinu Ujeviću nalazi se u Varšavskoj ulici u Zagrebu, odmah ispred Kina Europa. Spomenik je izrađen u bronci, visok je 3,5 metara, a na današnju lokaciju postavljen je 1991. godine. Autor spomenika je hrvatski akademski kipar Miro Vuco. Statičnost skulpture i zatvorenost volumena narušava iskorak desne noge koji skulpturu čini dinamičnom. Površina je hrapava i kruta zbog načinjenih ureza. Skulptura Tina Ujevića smještena je na grbavi kamen, hrapavo postolje, koje simbolizira Ujevićev kamenjar iz rodnog kraja s kojeg je potekao.

Postolje kipa je jako nisko, tako da se uz Ujevića može i predahnuti, sjesti njemu do nogu, ali nažalost, i ovdje su došle do izražaja naša nebriga i nemar za kulturu grada. Kada se približimo skulpturi Tina Ujevića primijetit ćemo da je zaliven raznim bojama ili išaran sprejevima, od plave, crvene do zelene boje, kojima su Tinu iscrtane razne figure. Spomenik je relativno novijeg datuma i po starosti ne bi još trebao restauratorsku pomoć, ali nažalost vandali čine svoje i uništavaju više nego djelovanje atmosferskih i kemijskih utjecaja.

Spomenik pjesniku Tinu Ujeviću

Rad učenika: Ivan Krznarić i Zora Mara Sikora, 1.d

16. Bacač diska

Rad **Vanje Radauša**, bronca, postavljen 1957., ispred stadiona u Maksimiru, u gao ulice Svetice. Vanja Radauš, akademski kipar i slikar (1906.-1975.), Meštrovićev učenik. Od početnog realizma, klasicističke faze u stvaranju, ubrzo se okreće ekspresionističkoj, grotesknoj figuraciji, a naposljetku k apstraktnim formama. Izveo je više od sto javnih spomenika, od kojih se mnogi nalaze i na zagrebačkom Mirogoju. Poznati spomenik Vanje Radauša u Zagrebu je i Spomenik Petrici Kerempuhu, postavljen 1955. g. na zagrebačkoj tržnici Dolac.

Skulptura *Bacač diska* izrađena je od bronce, a sastoji se od slitine bakra, kositra i cinka. *Bacač diska* predstavlja atletski građenog muškarca, a s obzirom da je u potpunosti gol, dobio je maštoviti nadimak – “pimpek”. Skulptura je svoje današnje mjesto postavljena 1957. godine, a obnovljena je 2013. godine. Spomenik *Bacač diska* (nalik Mironovu spomeniku iz antičke Grčke) postavljen je u blizini sportskih terena i parka Maksimir. Iako su to vrlo prometne javne površine, nažalost spomenik je već nekoliko puta morao biti očišćen i uklonjen jer vandalsko ponašanje nekih nogometnih navijača i pojedinaca, onečistili su skulpturu bojama, sprejevima, penjanjem na kip, fotografiranjem i sl.

Bacač diska

17. ANTE STARČEVIĆ – OTAC DOMOVINE

Autor kipa Ante Starčevića je Josip Poljan (Zagreb, 24. studenoga 1925 - Zagreb, 04. lipnja 2015.) hrvatski kipar, bio je redovni profesor na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu i dekan Akademije. Značajnija su mu javna djela spomenik Anti Starčeviću u Zagrebu, bl. Alojziju Stepincu u Krašiću i u Maloj Mlaki, te Bogorodica s Djetetom u Mostaru i dr. Spomenik na Starčevićevu trgu u Zagrebu, u Starčevićevu domu postavljen je 2007. godine.

Ante Starčević (1823. – 1896.), hrvatski političar, publicist, književnik, utemeljitelj Stranke prava. Jedan od najutjecajnijih političara u hrvatskoj povijesti s kraja 19. stoljeća. Studirao je filozofiju na Kraljevskoj akademiji u Zagrebu 1843. – 45., potom teologiju u Senju. U Pešti je 1846. promoviran u doktora filozofije. Ne uspjevši dobiti mjesto profesora na zagrebačkoj Akademiji, zaposlio se u odvjetničkom uredu u Zagrebu gdje je radio do 1861. Osim politikom, bavio se poviješću, filologijom, književnom kritikom, filozofijom, pisanjem pjesama, dramom, političkom satirom (Pisma Magjarolacah) i prevoditeljstvom. Govorio je njemački, mađarski, talijanski i francuski jezik, a dobro se je služio i latinskim i grčkim jezikom. Predsjednik Stranke prava 26. lipnja 1861. – 22. listopada 1895. te Predsjednik Čiste stranke prava 22. listopada 1895. – 28. veljače 1896.

Još za života nazvan je “Ocem Domovine” jer je bio politički vođa i glavni ideolog hrvatskog samoodređenja. Tijekom školovanja priklonio se ilirskomu pokretu. Objavljivao je pjesme i prozna djela u Danici, Zori dalmatinskoj i Bačkoj vili pod pseudonimom A. V. Rastevčić. Napisao je 4 drame od kojih je sačuvana samo jedna (Selski prorok). Objavljivao je u Nevenu i Narodnim novinama. Priredio je za tisak prvo izdanje Istarskoga razvoda (Razvod istarski od godine 1325.) izradivši pritom latiničku transkripciju toga glagoljičkog pravnog spisa.

Dom Oca domovine, dr. Ante Starčevića, izgrađen je dobrovoljnim prilozima građana. Odluka o gradnji donesena je na skupštini Stranke prava 27. travnja 1892. u Rijeci. Izvedbeni projekt doma povjeren je arhitektima Leu Hönigsbergu i Juliju Deutschu (napravljen do 20. lipnja 1894. godine).

Dom je završen 17. srpnja 1895. Po završetku izgradnje predan je dr. Anti Starčeviću i Stranci prava. Novoizgrađeni dom Starčević je koristio do svoje smrti svega godinu dana. Danas se u njemu nalazi glavna Gradska knjižnica i matična služba Knjižnica grada Zagreba. Istoimeni Trg na kojem se nalazi, svoje ime dobiva tek 1928. (do tada je Starčevićev trg bio na današnjem Svačićevom trgu).

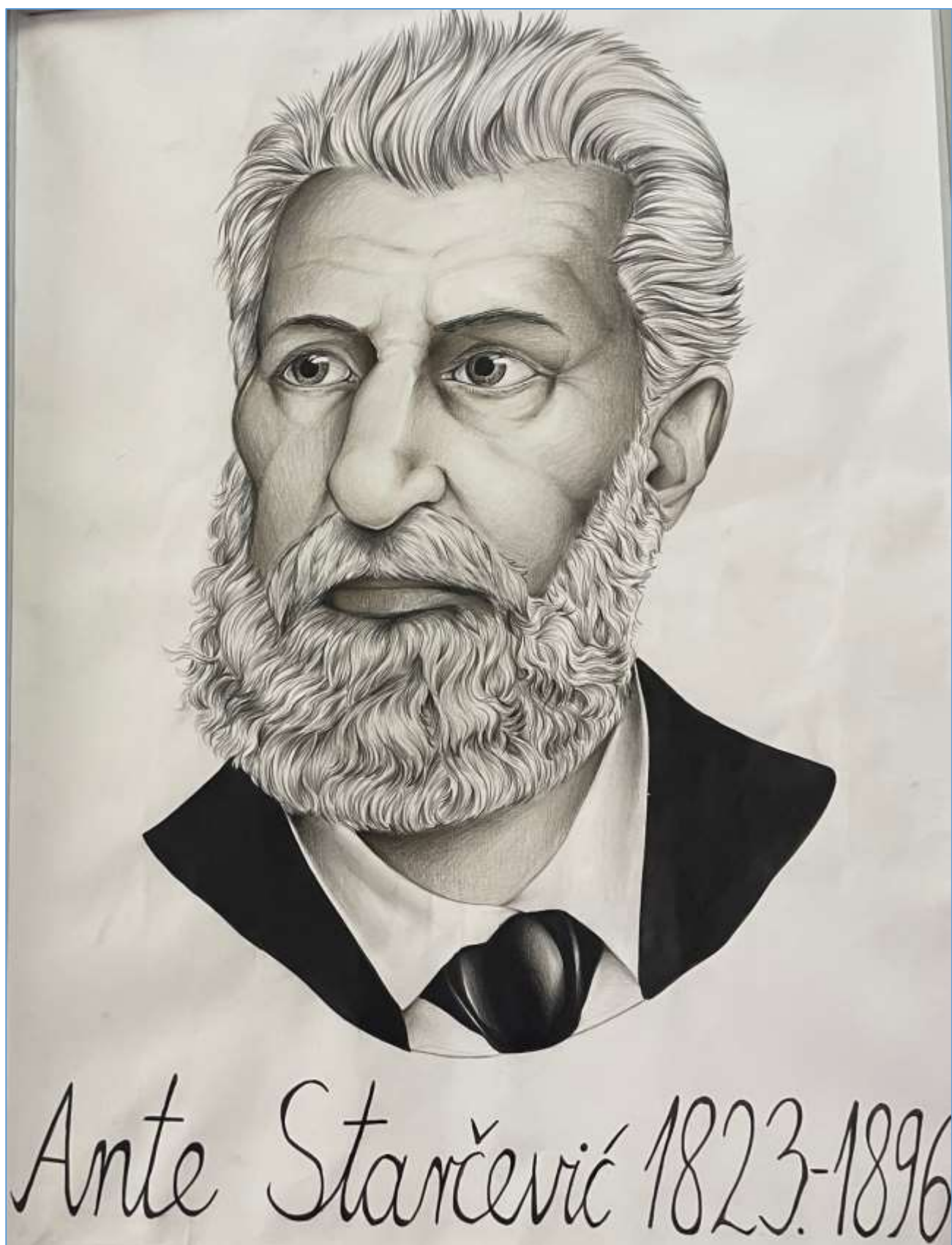
U zgradi Starčevićeva doma, u njegovoj prizemnoj niši, danas se nalazi spomenik Ocu domovine, iako je sam Starčević izrijekom zabranio da mu se podižu spomenici. Brončani spomenik je postavljen 6. kolovoza 2007. godine.

DAROVAO
MIHAN
BALIŠOVIĆ

DR. ANTE STARČEVIĆ
OTAC DOMOVINE

BRATA
HRVATSKOGA ZMAJA
POSTAVIO 1999.

Rad učenika: Roko Jurić, 2022.

18. KORIŠTENA LITERATURA I IZVORI

1. Hirc, Dragutin. 2008. Stari Zagreb. Matica hrvatska. Zagreb.
2. Kampuš, Ivan; Karaman, Igor. 1994. Tisućljetni Zagreb. Školska knjiga. Zagreb.
3. Laszowski, Emilij. 1994. Stari i novi Zagreb. Školska knjiga. Zagreb.
4. Moj Zagreb, tak imam te rad. 1998. Leček, Suzana i dr. Laurana. Zagreb.
5. Spomenici i fontane u gradu Zagrebu. 2008. ur. Kožarić, Ivan. HAZU. Zagreb.
6. Zagreb: muzeji, galerije, arhitektura (vodič). 2006. Masmedia. Zagreb.
7. Zagrebački leksikon. 2006. Bilić, Josip; Ivanković, Hrvoje. LZ M. Krleža. Zagreb.
8. Lice grada: <https://licegrada.hr/> (listopad-prosinac, 2023.)
9. ZG portal: <https://www.zgportal.com/zginfo/simboli-grada-zagreba-povijest-grada-atrakcije-informacije-i-zanimljivosti/> (siječanj-ožujak, 2024.)

Svaki grad ima nešto po čemu je jedinstven, a ono po čemu je Zagreb prepoznatljiv izdvojili smo u našem radu i istraživanju o spomenicima na zagrebačkim trgovima i ulicama, a to su uistinu "Simboli grada Zagreba". Zagreb postoji skoro tisuću godina, nastao je spajanjem dva naselja na susjednim brežuljcima – Gradeca i Kaptola, koji čine staru jezgru današnjeg Grada... Zagreb je grad koji je unatoč modernosti, sačuvao i ljepotu prirode, i duh prošlosti i drži korak s našim vremenom. U nizu spomenika kulturne baštine grada Zagreba, mi smo izdvojili samo neke spomenike, kojima smo posvetili posebnu pozornost, a ima ih naravno puno više.

Htjeli bi napomenuti da ova lista ne opisuje sve gradske simbole. Neke povijesne činjenice o njima možda i nisu potpuno točne ili do kraja objašnjene, jer su toliko stare da su se pretvorile u legendu. No, ova lista će se neprestano nadopunjavati, budući da se Zagreb svaki dan sve više i više razvija i dobiva nove obrise i nove simbole grada...

